Aquella misteriosa dama que va viure a Sant Just

Juli Ochoa

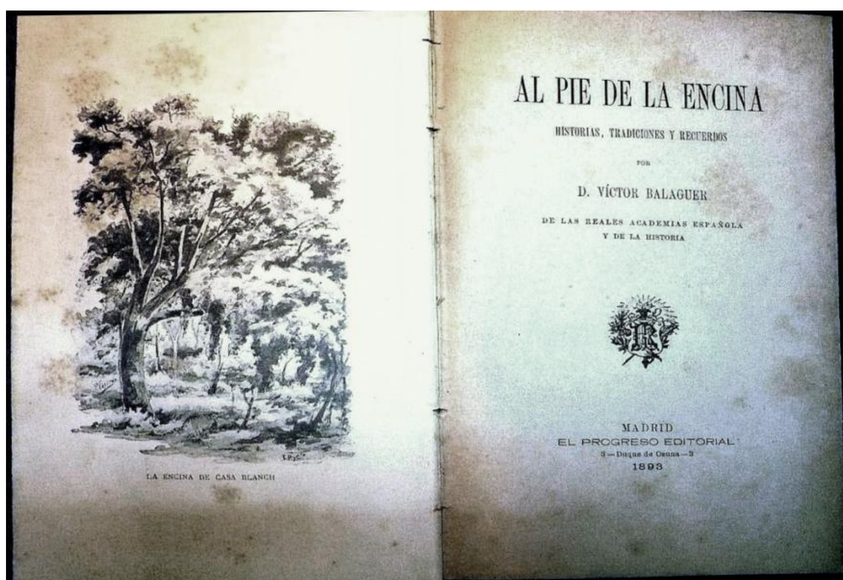
Portada: Retrat de Lady Hester Lucy Stanhope. Chevening House, Seven Oaks, Kent.

Una cosa porta a una altra.

Ja fa un cert temps, mentre cercava a l'Arxiu Històric Municipal de Sant Just Desvern dades per un estudi que llavors estava preparant sobre els guerrillers carlins santjustencs, vaig trobar en els padrons de l'època la menció d'un personatge un tant diferent dels altres veïns que llavors residien en el poble.

El full del Padró que em va posart sobre la pista d'aquell interessant personatge. Arxiu Històric Municipal de Sant Just Desvern.

Es tractava d'una dona estrangera que vivia sola en una gran casa, i que segons aquell padró, era "natural de Londres Ynglaterra", tenia 49 anys, estava soltera i, pel que fa a una possible ocupació professional, ens deien "ninguno: ocupasio cosir". Es feia dir Bernardina Flores, nom que, per poc britànic, era a totes llums fictici.

LA ENCINA DE CASA BLANCH

AL PIE DE LA ENCINA

HISTORIAS, TRADICIONES Y RECUERDOS

POR

D. VÍCTOR BALAGUER

DE LAS REALES ACADEMIAS ESPAÑOLA Y DE LA HISTORIA

MADRID

EL PROGRESO EDITORIAL

3—Duque de Osuna—3

1893

El llibre de Víctor Balaguer va suposar la següent passa.

Encuriosit, vaig començar a investigar aquest personatge, endinsant-me de mica en mica en la seva novel·lesca trajectòria vital al ritme en que m'ho anaven desvetllant els diferents fils que vaig anar estirant.

La següent pista me la va donar el polifacètic escriptor romàntic català Víctor Balaguer, el qual, en el seu llibre "Al pie de la Encina", en el que recull diverses històries, tradicions i records de la zona del Montseny, para especial atenció en el període immediatament anterior a l'arribada d'aquella dona a Sant Just, i ens presenta aquesta part de la seva història com "una leyenda perfectamente humana, de nuestra época misma".

Balaguer l'anomena "La Penitente del Montseny", i ens diu que l'any 1834 l'ermità de Santa Fe la va trobar una nit de tempesta refugiada sota una penya. Ella li digué que feia poc que havia llogat una casa a Sant Esteve de Palautordera, però que l'acabava de deixar per venir a la muntanya tot cercant una cova on poder fer penitència. L'ermità li va ensenyar una cavitat propera, i allà s'hi va estar aquella dona durant els set anys següents, temps en que va tenir lloc, aproximadament, la primera carlinada. Així ens ho és descrit literalment:

Penitent. Gravat de Gustave Doré.

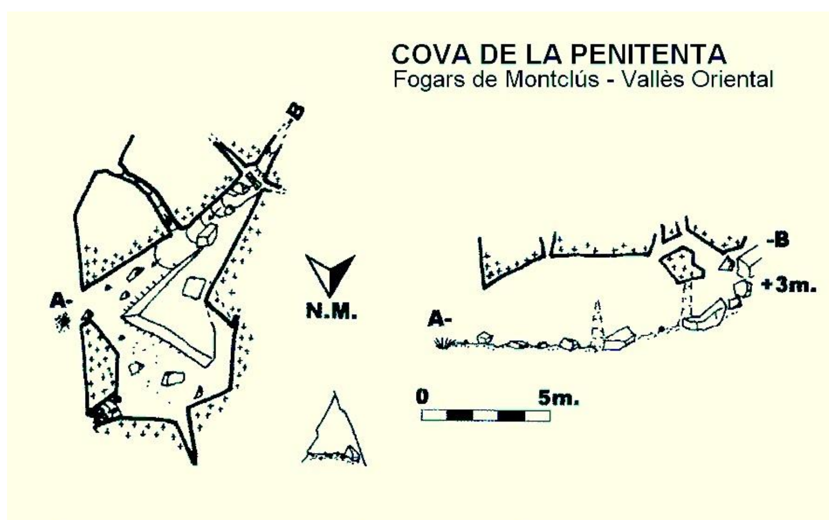
«Dormia vestida encima de unas tablas, y sólo comía pan, patatas, verduras y frutas. Llevaba siempre consigo, colgante de su cintura, un saquito de seda y en él un cráneo que besaba y abrazaba, postrándose ante él y rezándole. Debería tener sobre treinta años cuando apareció. Era alta, delgada, de hermosas facciones y de modales finos y aristocráticos. La noche que se presentó en la montaña, llevaba un vestido de seda, que continuó llevando siempre hasta desgarrarse y deslucirse con el uso. Hablaba muy poco, y siempre con gran reserva. Cantaba admirablemente romanzas en lengua italiana, pero sólo cuando se hallaba sola, internándose por las selvas donde permanecía á veces varios días seguidos sin presentarse por su cueva. Los que de lejos la oyeron cantar decían que su voz era fresca y argentina, revelando maestría en el canto. Hablaba regularmente el castellano, pero con dificultad y con acento extranjero. En cuanto al catalán, lo hablaba muy mal, mezclando en su conversación palabras castellanas, catalanas y francesas».

El capità general Llauder va suposar de qui es tractava.

Durant els primers moments de la guerra carlina, el seu estrany comportament va fer sospitar les tropes liberals, que, creient-la una espia enemiga, la van detenir i portar presonera a Barcelona, on en Manuel Llauder, marquès de la Vall de Ribes i capità general del Principat de Catalunya, endevinant qui era realment aquella dona, la va tractar amb molta consideració i respecte, posant-la immediatament en llibertat.

També es diu que un foraster de gran distinció es va presentar en el Montseny només per parlar amb ella, arribant tot just en un moment en que no estava a la seva cova. En no trobar-la, el visitant va gravar amb un punxó una paraula estrangera en el tronc d’un faig proper i va marxar. Més tard, quan la penitent, a la seva tornada, ho va llegir, manà que es tallés immediatament aquell arbre, fent-lo cremar tot seguit.

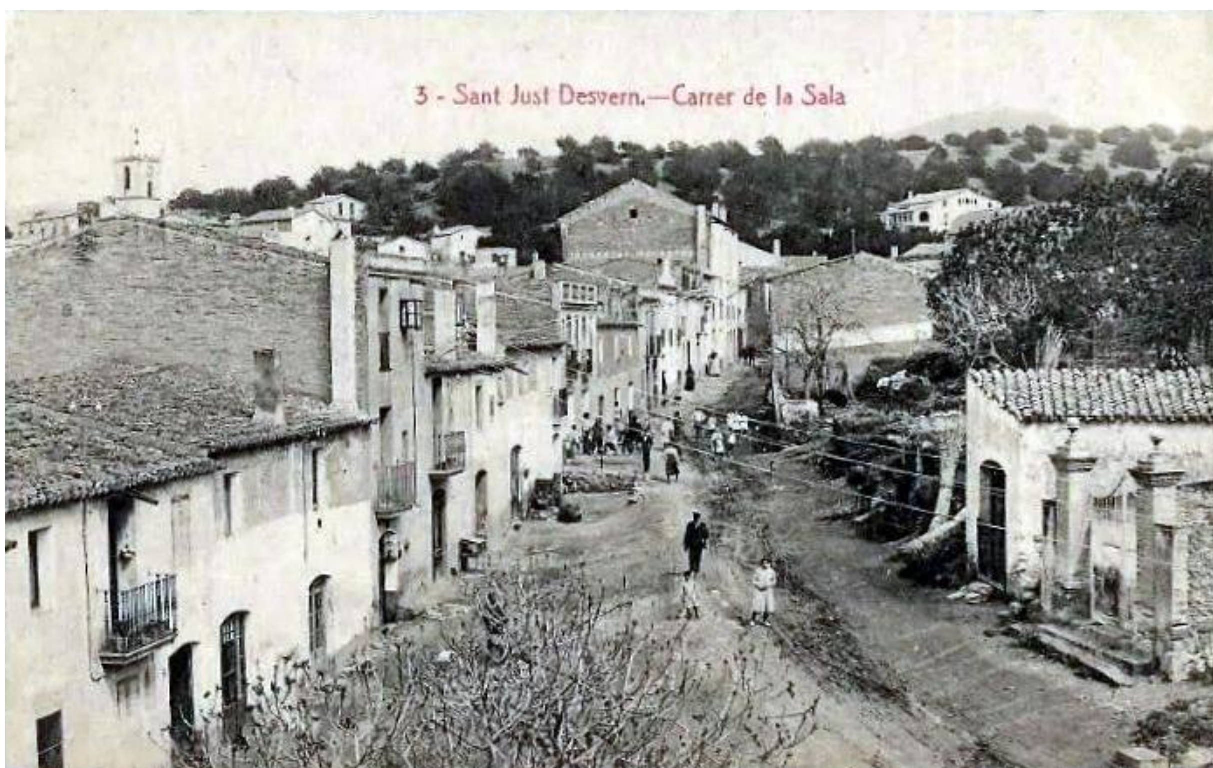

La cova del Montseny que va acollir el nostre personatge.

Si us animeu a fer una passejada pel Montseny, a la carretera de Sant Celoni a Santa Fe, a pocs metres d’haver passat el túnel de la Foradada, trobareu un corriol en forta pendent us conduirà després d’haver caminat una estoneta, a la cova on el nostre personatge va estar fent penitència.

Aquella misteriosa penitent es va estar a la seva cova del Montseny durant tot el temps que va durar la guerra, marxant després, tal com ens ho segueix confirmant l’autor del relat:

> *«Durante toda la época de la guerra civil* (es refereix a la Primera Guerra Carlina) *estuvo en su cueva del Montseny. Más tarde, anunciando que había ya terminado el tiempo de su penitencia, abandonó la cueva, puso albarán en el balcón de su casa de Palau-Tordera, despidió a las criadas que en ella tenía, y dicen que se retiró a San Justo Desvern, donde alquiló, compró o mandó edificar una casa que tenía algo de señorial y de castillo, en la que vivió recoleta, sola con una criada».*

El carrer de la Sala, a Sant Just Desvern, en una tarjeta postal de les primeres dècades del segle XX. Fotografia de Lucien Roisin Besnard (1884 – 1943). Col·lecció particular.

Efectivament, i tan com ho recull un document de l'arxiu patrimonial de la santjustenca masia de Can Mèlich, l'any 1850 Doña Bernardina Flores, soltera natural de Londres va adquirir pel preu de sis escuts i dues-centes mil·lèsimes d'entrada i un cens anual de 62 reals de velló un terreny situat al carrer de la Sala (actualmente també conegut pel nom de Josep Anselm Clavé) als seus propietaris Jaume Gelabert de la Riera Julià i Joaquim Gelabert Mèlich, pare i fill, amos de l'abans esmentada masia.

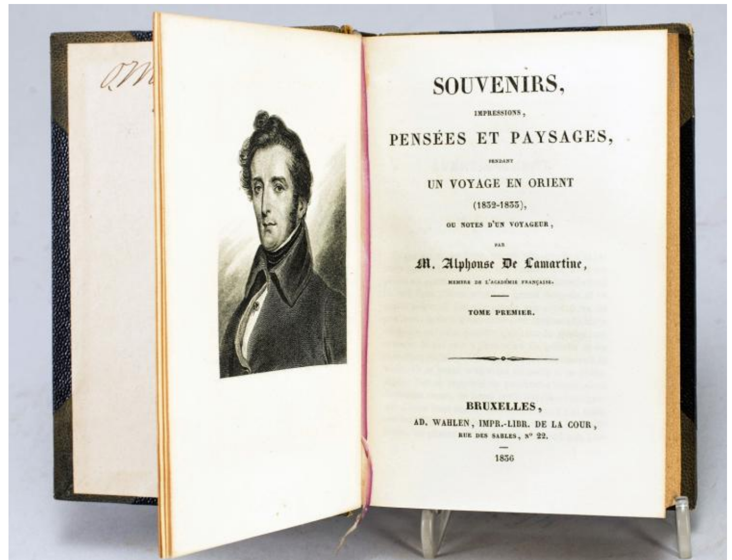
El terreny en qüestió estava situat al capdamunt de la peça de terra anomenada "Lo Camp de Sant Just", que feia en total tres mujades d'extensió, de la qual, i segons consta a l'escriptura, el tros adquirit va consistir en:

> *«Un tros de terra d'amplària trenta*-vuit *pams i mig contadors des de la meitat de la paret del veí Ramon Campreciós fins al terreny dels establiments i de fons des de tocar per la part de migdia amb terres de Joseph Cardona fins a la part de tramuntana a tocar amb el camí situat en el terme de la dita parroquia».*

La narració de Victor Balaguer acaba dient-nos que:

«Una persona de esta comarca, que trató de averiguar la vida y la historia de aquella extraña mujer, después de reunir ciertos antecedentes, aglomerar datos y consultar fechas, llegó a adquirir la convicción, según me dijo, de que pudiera ser aquella misma misteriosa Lady inglesa de quien habla Lamartine en sus viajes a Oriente, y de quien cuenta que estuvo algunos años en España, retraída en la cueva de un monte».

Serà doncs un nou testimoni, l'escriptor romàntic francès Alphonse de Lamartine, qui ens aportarà noves llums sobre la identitat del nostre personatge, el possible motiu de la penitència, el perquè de la calavera i la novel·lesca continuació d'aquesta història.

Alphonse de Lamartine ens proporciona la següent pista a l'identificar el personatge.

Aquest autor, en la seva obra "Voyage en Orient" ens desvetlla la identitat d'aquella misteriosa dama.

Segons ell, es tracta, ni més ni menys, que de Lady Hester Lucy Stanhope, neboda del primer ministre britànic William Pitt "The Younger" i besneta de James Stanhope, militar britànic que havia defensat la causa austriacista durant la Guerra de Successió. També afegeix que aquesta dona mai no es va voler casar, i que tingué -com tot seguit veurem- una novel·lesca vida d'exòtiques aventures.

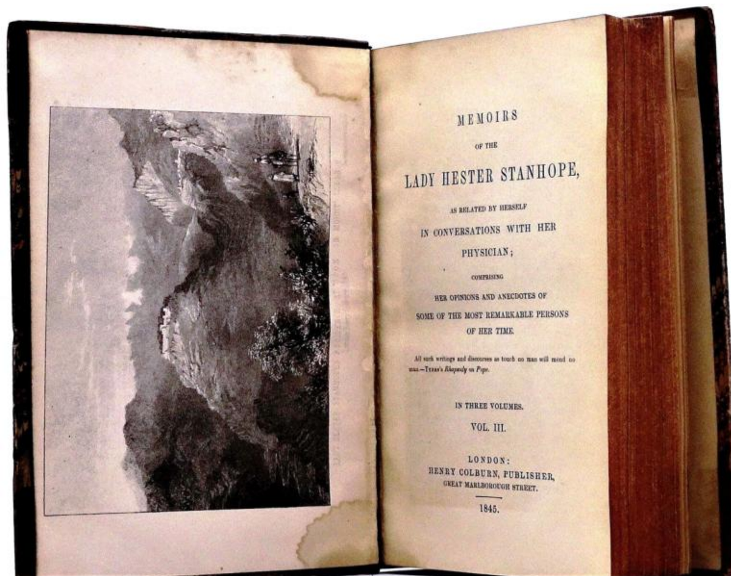

El general anglès John Moore (1761 - 1809), la trágica mort del qual va trasbalsar profundament l'esperit de Lady Hester Stanhope.

Ens diu també que la causa de tot això va ser el tremend trasbals que li va causar la prematura mort d'un jove general anglès caigut a la guerra d'Espanya, l'amor del qual ella va conservar sempre en el fons de la seva ànima.

Efectivament, Lady Hester Stanhope havia mantingut una apassionada relació sentimental amb el general britànic Sir John Moore, mort el 16 de gener de 1809 a la batalla d'Elviña, en què es van enfrontar l'exèrcit anglès contra el napoleònic. Una coneguda llegenda urbana de La Corunya, recollida per diversos autors, diu que des de llavors, cada any, aquell mateix dia, l'esperit de Lady Hester Stanhope, una dona alta d'uns 50 anys d'edat i aspecte estranger, torna a La Corunya per visitar la tomba del que va ser l'amor de la seva vida i roman allà, al peu del sepulcre entre sanglots, per després allunyar-se sola i trista, com una ànima lliurada a malenconiosos records.

El cas és que després del seu retir a Sant Just, Bernardina Flores, altre cop Lady Hester, va tornar breument a Anglaterra, on reuní tot el

MEMOIRS
OF THE
LADY HESTER STANHOPE,
AS RELATED BY HERSELF
IN CONVERSATIONS WITH HER
PHYSICIAN;
COMPRISING
HER OPINIONS AND ANECDOTES OF
SOME OF THE MOST REMARKABLE PERSONS
OF HER TIME.

All such writings and discourses as touch no man will mend no man.

IN THREE VOLUMES.
VOL. III.

LONDON:
HENRY COLBURN, PUBLISHER,
GREAT MARLBOROUGH STREET.
1845.

El doctor Charles Merion ens ajuda a conèixer la continuación d'aquesta historia.

necessari per encaminar les seves passes cap a l'Orient.

A partir d'aquest moment serà un nou testimoni, el doctor Charles Meryon, autor de "Memoirs of Lady Hester Stanhope as related by herself in conversations with her physician" i de "Travels of Lady Hester Stanhope forming the completion of her memoirs narrated by her physician" qui ens donarà detalls de la seva aventura.

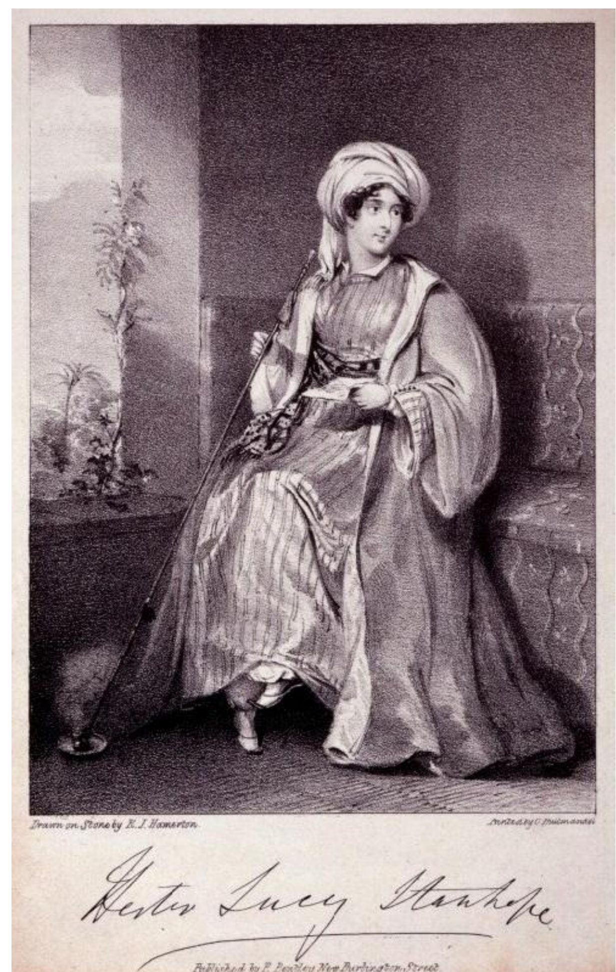
Acompanyada d'un seguici de servidors, Lady Hester es va embarcar cap a Constantinoble i des d'allà va viatjar a Egipte, on va conèixer el paixà Mohamed Alí, qui la va convidar a visitar Damasc.

En el trajecte per mar cap al Líban i Síria, el vaixell on anava naufragà, podent-se salvar agafada a unes fustes fins arribar a un illot desert, d'on va ser rescatada. Tot seguit va passar a Malta i des d'allà tornà a Anglaterra per vendre la resta del seu patrimoni i embarcar-se altre cop cap a l'Orient.

Arribada a Damasc, es va sentir atreta per l'estil de vida local, aprengué àrab i va començar a adoptar el vestuari i maneres dels drusos. Des de Damasc emprengué diversos viatges que li permeteren visitar Jerusalem, Alep i altres parts menys accessibles d'Aràbia i Mesopotàmia.

Havent sentit parlar de la proximitat de les ruïnes de Palmira, situades en un lloc molt perillós i desèrtic habitat pels ferotges beduïns, s'hi va presentar al front d'una luxosa caravana que va impressionar els nòmades àrabs que hi habitaven, guanyant-se la seva admiració i el respecte fins al punt que totes aquelles tribus li van atorgar el títol de "Reina blanca de Palmira".

Després d'una nova estada a Damasc convidada pel paixà turc, va fixar la seva residència definitiva a Djoun, en un antic monestir situat dalt d'una muntanya libanesa, que va fer reconstruir, i on va portar una vida de luxe digna de les mil i una nits, amb un exèrcit de servents a la seva disposició, vivint com una autèntica princesa drusa al temps que amb les seves influències protegia aquesta

Lady Hester Stanhope ataviada amb la vestimenta drusa que a partir d'aquell moment i per sempre més portaría.

ètnia. En aquell palau va rebre tots aquells visitants europeus que s'aventuraven per aquests indrets i aconseguí una gran fama com a dona exòtica i bona amfitriona.

El palau de Djoun, al Líban, escenari tant de la fastuosa opulencia com del posterior declivi que van caracteritzar els darrers anys de l'existència deLady Hester Stanhope.

Amb el temps, aquella vida de luxe va fer disminuir sensiblement el seu potencial econòmic. Creient en l'existència d'un gran tresor antic ocult sota les ruïnes d'una mesquita a la ciutat portuària d'Ashquelon, a la costa nord de Gaza, va organitzar, amb la major part dels diners que li quedaven, la que alguns han considerat com la primera expedició arqueològica realitzada a Palestina. Aquella operació va constituir un estrepitós fracàs, ja que l'hipotètic tresor no va aparèixer enlloc, i pel que fa a l'interès que van posar en els aspectes arqueològics, cal esmentar, per exemple, que després d'haver exhumat una estàtua romana de marbre de més de dos metres, en veure que li mancava el cap, la va manar esmicolar i llençar els seus trossos al mar.

Després d'aquesta expedició fallida, la situació econòmica de Lady Hester Stanhope va quedar greument deteriorada, fins a tal extrem que va haver d'acomiadar paulatinament tots els seus servents en no poder-los pagar. Per acabar-ho d'adobar, alguns d'aquests servents acomiadats li van robar finalment les poques coses de valor que encara li quedaven.

Lady Stanhope va acabar els seus dies completament arruïnada, duent altre cop una vida d'eremita en la solitud del que havia estat el seu palau, coberta de parracs, en pèssimes condicions higièniques i tenint per tota companyia més d'una dotzena de gats…

Què hi ha de veritat i què de fantasia en aquesta història?

Tot i l'aparent concatenació de les dades que ens aporten les diferents fonts d'informació, no arriba, però, a quedar del tot clar que la tal Bernardina Flores fos realment Lady Hester Stanhope.

Les dates en que els relats de Víctor Balaguer i Alphonse de Lamartine situen els fets no encaixen del tot amb les que figuren en els llibres del doctor Charles Meryon.

Les llegendes tenen aquestes coses, i l'apassionant vida d'aquella singular dona (o d'aquelles dues dones diferents, si així es vol creure) es manté en tot moment en equilibri sobre els imprecisos límits que separen la realitat del mite.

Sant Just Desvern, estiu de 2019

JULI OCHOA